

навчання без Інтернету. Більшість студентів є користувачами глобальної мережі і користуються ним в першу чергу для навчання та спілкування у соціальних мережах. Ця проблема є досить важливою, оскільки розвиток Інтернету зменшує роль друкованих видань, сприяє вихованню нездорової молоді, породжує проблему Інтернет-залежності.

Література:

1. Марченкова, Н.Г. Социально-педагогические аспекты профилактики компьютерной зависимости учащихся: учеб. пособие для широкого круга исследов. и практик / Н. Г. Марченкова. Оренбург.: Изд-во «Принт-сервис», 2009. – 54 с.
2. Войскунский, А.Е. Феномен зависимости от Интернета / А.Е. Войскунский // Гуманитарные исследования в Интернете / под ред. А. Е. Войскунского.– М. : «Можайск-Терра», 2007.– 432 с.
3. Янг, К. Диагноз – Интернет-зависимость / К.Янг // Мир Internet.– 2000.– № 2.– С. 24–29.
4. Глобальная статистика украинского Интернета 2011г. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.sputnikmedia.net>.
5. Лабораторія соціологічних досліджень ВНТУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socio-lab.osvita.com.ua>

В статті розкривається проблема місця та ролі інформаційної системи Інтернет в житті сучасного студента. Показано проблему Інтернет-залежності, структуру споживання Інтернет-продукції. Представлено результати соціологічного опитування студентів щодо часу проведення в мережі Інтернет, мотивів використання, впливу її на навчання та поведінку особистості.

Ключові слова: Інтернет, студент, навчання, дозвілля, залежність.

В статье раскрывается проблема места и роли информационной системы Интернет в жизни современного студента. Показана проблема Интернет-зависимости, структура потребления Интернет-продукции. Представлены результаты социологического опроса студентов относительно времени проведения в сети Интернет, мотивов использования, влияния ее на учебу и поведение личности.

Ключевые слова: Интернет, студент, обучение, досуг, зависимость.

In the article the problem of place and role of the informative system the Internet opens up in life of modern student. The problem of Internetdependence, pattern of consumption of Internetproducts, is shown. The results of the sociological questioning of students are presented in relation to time of realization in a network the Internet, reasons of the use, influence of her on studies and behavior of personality.

Keywords: the Internet, student, educating, leisure, dependence.

УДК 377.8

Г.І. Сотська
м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Реформування загальної і мистецької освіти України в умовах культурного відродження українського суспільства передбачає розв'язання питань гуманізації та гуманітаризації навчального процесу, насамперед шляхом підвищення рівня духовної культури особистості, розширення її світоглядних орієнтирів, формування світосприйняття за законами краси. Нині суспільство все гостріше відчуває потребу у цілісних, естетично-розвинених особистостях з активною творчою позицією, сформованих на морально-естетичних світоглядних засадах, здатних до саморозвитку і самовдосконалення у процесі естетично-освітньої діяльності. Це зумовлено стрімкими змінами у соціально-економічному, науково-технічному та культурному житті країни, для яких поряд із позитивними тенденціями характерні й такі негативні явища, як: витіснення естетичного початку з різних аспектів людського буття, прагматизація свідомості, деперсонізація особистості, втрата краси людського життя. У сучасному соціумі

постала проблема естетизації життя суспільства та більш активного використання впливу прекрасного в усіх сферах життєдіяльності людини, адже «жодна сфера людського поза естетичними чинниками немислима, бо не можна уявити життєдіяльну людину поза сприйманням і переживанням» [2, с.14].

У контексті пошуку шляхів подолання означеною проблеми сучасна мистецька освіта активно переходить від фахово-сцієнтистської до універсально-гуманітарної, згідно з якою домінуючої значущості набуває естетичний компонент у процесі творення особистості, а зміст освітнього процесу набуває естетично-ціннісного змісту. З огляду на це увага акцентується на формування таких якостей особистості, які перетворюють її на педагога-митця, який сприймає загальнокультурні та національні цінності суспільства, кристалізує особисті здібності, природні задатки, реалізує власний духовний потенціал. Особливо це стосується викладачів образотворчого мистецтва, пріоритетом у діяльності яких нині має стати не тільки набуття художніх знань, формування фахових умінь і навичок, а й збагачення емоційно-почуттєвої сфери учнів; виявлення інтересу до прекрасного у навколишньому житті і мистецтві, формування в них здатності до емоційно-почуттєвого сприйняття дійсності; розвиток естетичного досвіду як основи осмислення і зовнішнього буття, і власного внутрішнього світу. У зв'язку з цим виникає необхідність формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Варто зазначити, що дослідженню даної проблеми приділяється належна увага. Так, методологічні та філософські проблеми формування естетичної культури висвітлено у працях філософів (Платон, А. Баумгартеан, Г. Гегель, І. Кант, А. Шопенгауер); педагогів (М. Верба, В. Ліпський, А. Оганов, Б. Неменський, В. Сластенин); психологів (Л. Виготський, Е. Назайкинський, Б. Теплов, Д. Ельконін); художників-педагогів (Г. Беда, І. Глінська, М. Ростовський) та ін.

Не зважаючи на посилений інтерес науковців до проблеми формування естетичної культури фахівців, недослідженою залишається проблема формування естетичної культури особистості майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Тому **метою нашої статті** є обґрунтування теоретичних аспектів формування естетичної культури особистості майбутнього педагога-художника.

Насамперед доцільно з'ясувати, що науковці розуміють під поняттям «культура», яке у наукових дослідженнях має значну кількість інтерпретацій, що зумовлено численними культурологічними концепціями та використанням різних методологічних підходів до її аналізу (аксіологічний (ціннісний) (Дільтей, М. Вебер, Т. Паронс); діяльнісний (С. Якушев, Л. Коган, В. Межуєв В. Давидович, М. Каган, Е. Маркарян та ін.); особистісний (С. Якушев, Г. Тарасенко, П. Флоренський та ін.); соціологічний (У. Бекет; П. Сорокин); семіотичний (М. Бахтин, Ю. Лотман, М. Петров, В. Пропп, Б. Успенский та ін.)

Поняття «культура» науковці тлумачать як штучний, створений людьми світ, результат їх дій і вчинків яку науковці тлумачать як штучний, створений людьми світ, результат їх дій і вчинків (І. Кант); як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людиною в його історичному розвитку (Ю. Борєв, В. Стьопін); як сферу реалізації людських цінностей (Г. Сікорська); як весь масив людського буття (Є. Бистрицький). При цьому спільною думкою науковців є те, що культура це: сфера вільної самореалізації особистості, сфера творчості; ціннісне ставлення до реальності; штучний, створений думкою, духом і руками людини світ, відмінний від «натури» (природи).

У якому б аспекті не аналізували поняття культури, завжди присутня людина, для якої культура «не збір цінностей, не зведені знання, правила, норми, технології, які повинні бути сприйняття, а сфера активної діяльності у життєвому просторі» [10, с.5]. Культурне становлення людини – це процес якісного розвитку її знань, поглядів, здібностей, почуттів, норм діяльності і поведінки. У такому визначенні культури закладено її високий виховний і освітній потенціал, що робить її значущим фактором розвитку людини, її соціалізації й індивідуалізації.

Як справедливо зазначає Л. Сисоева, культура – дзеркало, в якому людина бачить себе і в якому вона себе впізнає, культура несе в собі образ людини, вона являє і показує цей образ людині. Людина – це кристал культури, її концентроване вираження, але вона ж і є душею культури, її джерелом, що зумовлює його всебічний розвиток, гармонію розуму і почуттів, души і тіла [7].

Згідно з концепцією людини, обґрунтованої російськими філософами М. Бердяєвим, Н. Лосським, П. Флоренським, саме людина постає як епіцентр культури, її вищою духовною цінністю. Людина знаходить свою духовну сутність, стає частиною людства, осягаючи культуру і творячи її. Отже, культурна сутність людини є системоутворюючим компонентом її цілісності. Водночас культура не може існувати поза естетичною константою буття – гармонією, красо і досконалістю. За твердженням І. Зязюна, все буття людини – в культурі, його діяльність – в культурі, а іноді навіть і в більш широкому контексті буття виявляються просякнутими естетичними інтуїціями [2]. У цьому аспекти окреслюється одна зі складових загальної культури людства – естетична культура як культура почуттів і естетика як наука про перетворення світу за законами краси.

За останні десятиліття у філософській літературі поняття «естетична культура» утвердилося як загальна характеристика освоювання і перетворення життя і самої людини за законами краси. Вона органічно включає в себе як всі елементи естетичного духовного споглядання, так і всі здібності естетичної творчості [12]. У найзагальнішому тлумаченні естетичної культури можна погодитися з М. Каганом, який розглядає її як систему засобів і продуктів, за допомогою яких людина естетично освоює світ.

Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що естетична культура не має чіткої предметної локалізації, її застосовують як до суспільства, до різних сфер життя, так і до окремої людини. При цьому спільною думкою науковців є те, що естетична культура людини не в наявності стереотипів відношення до краси, а в готовності і здібностях до художньо-естетичного сприйняття, переживання, осмислення і творчості [1]. Водночас сучасна естетична культура – це культура діалогу, а не монологу, яка орієнтована на теперішнє і майбутнє, на самоцінність людини як унікальної особистості [10].

Естетичну культуру особистості науковці Г. Апресян, Л. Зеленова, А. Пірадов, Л. Столович та інші пов'язують насамперед зі сферою естетичної свідомості, визначаючи її показником розвитку естетичної свідомості індивіда. Її компонентами є естетичне сприйняття, естетичні почуття, смаки, естетична оцінка, естетичні ідеали, інтереси, потреби та ін.

Іншої думки дотримуються Н. Вітковська, Д. Джола, А. Щербо, розглядають естетичну культуру особистості з позиції діяльнісного підходу, акцентуючи увагу на двох взаємопов'язаних елементах: здібностях до освоєння естетичних цінностей, наявних у суспільстві, і здібностях до створення цих цінностей.

Обґрунтовуючи педагогічний аспект естетичної культури особистості, Н. Крилова, Л. Печко, М. Верб розглядають її як інтегрально-особистісну освіту, яка є не тільки засобом і результатом розвитку сприйняття, оцінок, поглядів, тобто свідомості особистості, але і фактором активізації її творчого потенціалу. Вчені визначають естетичну культуру як єдність знань, переконань, почуттів, навичок, норм діяльності і поведінки.

М. Каган, Л. Масол, Н. Миропольська, Б. Ліхачов, С. Русова естетичну культуру особистості визначають як результат її естетичного виховання, метою якого є вироблення естетичних установок, ціннісних орієнтацій у сфері почуттів, потреб, інтересів, ідеалів і смаків, критеріїв оцінки й принципів естетичного ставлення до дійсності. Це процес послідовних і цілеспрямованих впливів на особистість з метою гармонічного, всебічного розвитку, формування естетичного ставлення до життя, здатності насолоджуватися красою навколишньої дійсності, творами мистецтв, активно творити цю красу.

Ґрунтуючись на відомих теоретичних положеннях, естетичну культуру особистості ми визначаємо як інтегративну якість високорозвинутого індивідуума, що дозволяє йому повноцінно спілкуватися з прекрасним і активно брати участь у його творенні. Таким чином, естетична культура складається з естетичної свідомості як прояву внутрішньої активності, яка

виявляється у бажанні особистості творити за законами краси, і естетичної практики як матеріалізованої форми духовно-естетичної активності особистості, що представляє собою єдність естетичного мислення, почуттів і відповідної діяльності [1]. При цьому ми поділяємо погляди науковців про те, що естетична культура повинна пронизувати увесь навчально-виховний процес, усю педагогічну діяльність учителя, зокрема вчителя образотворчого мистецтва.

Зазначимо, що основоположними моментами, що здатні змістити акценти у змісті підготовки вчителів мистецьких дисциплін і суттєво вплинути на процес формування естетичної культури педагога-художника, який буде творцем і будівником, а не руйнівником найвищих цінностей (природи і людини, духовності і моральності, шляхетності й чесності), є ідеї гуманізації, діалогу культур, зближення і взаємне збагачення науки і мистецтва, інтеграції художньо-гуманітарних дисциплін.

На визначальній ролі інтеграції у художньо-педагогічній освіті наголошують О. Рудницька, Л. Масол, Б. Юсов, О. Отич, С. Коновець та ін., які вважають, що інтеграція виступає рушійною силою, котра усі сторони та елементи вивчення окремих дисциплін, усі види роботи педагогічного процесу взаємно підпорядковує з метою оптимальної підготовки фахівця.

Інтеграція естетичного і художньо-педагогічного знання у майбутніх учителів мистецьких дисциплін очевидна. Якщо людина не володіє спектром знань у галузі хімії, кібернетики та механіки, то вона зможе нормально прожити безбідно і безболісно, але якщо не володіє естетичним світоглядом, естетичним пізнанням і мораллю, то їй погрожує неповноцінне здоров'я, бідність в почуттях і думках, в розумінні краси й істини, сприйнятті прекрасного і світлого, що наявна у навколишньому світі.

У зв'язку з цим інтеграція «сьогодні набуває статусу своєрідного «провідника» ідей гуманітарної методології, яка активно проникає у сферу педагогіки, мистецтва, модернізує її на нелінійних засадах, дозволяє враховувати безліч імовірнісних факторів» [4, с.11-12], тому принцип інтеграції має стати методологічною основою процесу формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Обґрунтовуючи педагогічну доцільність формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва, звернемося до сучасних наукових підходів, які акцентують увагу на взаємозв'язку і взаємозалежності гуманізації та гуманітаризації навчання у вищих педагогічних навчальних закладах.

На думку І. Зязюна, цілями гуманізації й гуманітаризації є як забезпечення творчого характеру майбутньої діяльності спеціаліста, розвиток здібностей і гнучкої переорієнтації відповідно до змін інститутів сучасного суспільства, так і формування особистісних якостей людини, які визначають не тільки чисто професійні характеристики, але й її духовність, стиль мислення, рівень культури, інтелектуальний розвиток [2].

На взаємозв'язок і взаємообумовленість естетичних і гуманістичних аспектів освіти вказує В. Мовчан. Естетичний характер спілкування суб'єктів педагогічного процесу, естетична організація матеріального середовища, в якому відбувається спілкування, естетична якість предмета пізнання, спосіб набуття знань «неможливо розглядати лише як супутні пізнавальному процесу. Без них губиться духовний смисл, а ситуація навчання представляється знедушеною і знеособленою» [5, с. 51], а організація даних умов і забезпечує формування естетичної культури особистості.

У цьому аспекті процес формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва ми розглядаємо у прямому зв'язку з його гуманізацією, що дає змогу майбутнім фахівцям мистецьких дисциплін приєднатися до гуманістичної традиції у ставленні до оточуючого середовища; отримати знання і оволодіти навичками, які відповідають рівню естетичної думки; розвинути творчі здібності до художньо-творчого освоєння та перетворення дійсності на засадах добра і краси.

Формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва безпосередньо знаходиться у прямому взаємозв'язку з культурою яка «фокусує систему

ціннісних уявлень, що становлять основу особистісних орієнтирів суб'єкта, регулюють його діяльність, переводять людину у якісно інший спосіб буття – більш осмислений і упорядкований» [6].

На посиленні зв'язку між культурою і освітою наголошують науковці, зокрема О. Рудницька, визначаючи, що саме культура завжди залишається скарбницею досвіду, яку люди постійно збагачують. Кожний індивід живе і діє в умовах культури, а культура наповнює собою індивіда [6, с. 111]. Отже, відповідно до означеної парадигми освіти першоосновою її змісту визнається досвід культури.

Саме з цієї позиції можна стверджувати, що процесу формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва властивий культурологічний аспект, бо «саме нестача культури, зокрема на найвищому владному і технологічному рівнях, породжують деформовані цінності, які орієнтують людство на необмежену технократизацію» [8, с.283].

Не викликає сумніву справедливості думки про те, що естетичні знання й навіть сформована естетична культура не гарантують доцільної поведінки особистості – для цього необхідно ще й відповідне естетично-діяльнісне ставлення у професійній діяльності. Відповідно практична направленість повинна стати провідною з подальшим усвідомленням результатів своєї діяльності. Йдеться про те, що художньо-творча діяльність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва має бути також естетизована, пронизана ідеями на користь прекрасного, це сприяє формуванню здатності естетично сприймати і оцінювати явища життя і мистецтва, пробуджує сприйнятливості до прекрасного, стимулює вміння перетворювати навколишній світ і самого себе «за законами краси».

Підсумовуючи, зазначимо, що під формуванням естетичної культури майбутнього учителів образотворчого мистецтва, ми розуміє проникнення ідей, концепцій, принципів, підходів естетичного знання і культури в систему підготовки педагогів-художників, що дозволяє їм оволодіти не лише спеціальними естетичними знаннями, але й органічно пов'язати їх з візуальним мистецтвом, що сприяє формуванню естетично-розвиненої особистості педагога, естетизації його свідомості, світосприйняття та практичної художньо-педагогічної діяльності. Відповідно, постає питання щодо необхідності оновлення змісту, форм, методів і засобів формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва у педагогічних університетах.

Література:

1. Верб М.А. Эстетические потребности и духовное развитие личности / М.А. Верб. – Л.: Политиздат, 1981.–36с.
2. Зязюн І.А. Гуманістична парадигма в освіті // Вища школа в Україні, реалії, тенденції, перспективи розвитку: Матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., 17-18 квітня 1996 р., м. Київ: У 4 кн. / І.А. Зязюн. – К., 1996. – Кн. 1. – С.8-12.
3. Липский В.Н. Эстетическая культура и личность / В.Н. Липский. – М.: Знание, 1987. – 128 с.
4. Масол Л.М. Концепція загальної мистецької освіти / Л.М. Масол // Мистецтво та освіта. – 2004. – №4. – С. 2-24.
5. Мовчан В.Н. Гуманизация системы образования (проблемы и принципы, значение и роль) / Мовчан В.Н. // Стандарты и Мониторинг в образовании // Информационный журнал. – 1999. – №4. – С. 49-59.
6. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. / О.П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
7. Сисоева Л.С. Эстетическая потребность и эстетическая ценность / Л.С. Сисоева. – Томск, 1973. – 39 с.
8. Філіпчук Г.Г. Громадянське суспільство: освіта, етнокультурна, етнополітика: [монографія] / Г.Г. Філіпчук. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 448с.
9. Эстетическая культура / РАН Инт-т философии [Рук. авт. кол Н.И. Киященко; Отв. ред. И.А. Конигов]. – М., 1996 – 258 с.
10. Якушева С.Д. Формирование эстетической культуры студентов колледжа: [монография] / С.Д. Якушева. – Оренбург: РИК ГОУ ОГУ, 2004. –170с.

У статті аналізується проблема формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва. На основі теоретичного аналізу наукової літератури обґрунтовано теоретичні та методичні

засади означеного явища. Проаналізовано інтегративний, гуманістичний, культурологічний та творчо-діяльнісний аспекти формування естетичної культури вчителів мистецьких дисциплін.

Ключові слова: культура, естетична культура, естетична культура особистості, формування естетичної культури майбутніх вчителів образотворчого мистецтва

В статье освещены проблемы формирования эстетической культуры будущих учителей изобразительного искусства. На основе теоретического анализа научной литературы обоснованы теоретические и методические основы указанного явления. Проанализированы интегративный, гуманистический, культурологический и творческо-деятельностный аспекты формирования эстетической культуры учителей художественных дисциплин.

Ключевые слова: культура, эстетическая культура, эстетическая культура личности, формирование эстетической культуры будущих учителей изобразительного искусства.

The article highlights the problem of the formation of aesthetic culture of future teachers of fine arts. Based on theoretical analysis of scientific literature grounded theoretical and methodological principles of definite phenomena. Analyzed integrative, humanistic, cultural and creative and activity aspects of aesthetic culture of art teachers disciplines.

Keywords: culture, aesthetic culture, aesthetic culture of personality, the formation of aesthetic culture of future teachers of fine arts